Bakay Kornél

A POZSONYI CSATA A MÚLTBAN, A JELENBEN ÉS A JÖVŐBEN

Nekünk, magyaroknak, évszázadok óta szinte minden nap meg kell vívnunk a csatáinkat. A legkisebb csatározásban elért parányi siker is fontos része lehet a ránk váró nagy és döntő csatának, amelyet mi is – mint ősapáink 1107 esztendővel ezelőtt Pozsony közelében – a megmaradásunkért vívunk. Igaz, ma már nem gyilkoló fegyverekkel kell küzdenünk a ránk törő ellenségekkel, hanem szellemi és fizikai állóképességünk szakadatlan erősítésével kell helytállnunk és a helyünkön maradnunk, itt, kárpát-medencei szülőföldünkön. Európa sohasem nyugodott bele, hogy az európai földrész közepe a szkíta-hun-magyar népek birtokában legyen. Ezért fordultak szembe Atillával, ezért támadtak az avarokra, s ezért próbáltak meg kiűzni, sőt kiirtani bennünket is.

Emlékezzünk most a régiekről. Ahhoz ugyanis, hogy hitet tegyünk a jövőnk mellett, először a múlt mellett kell hitet tennünk. Ne tépjük szét mi magunk történelmünk legérdekesebb, legszebb, leghősiesebb lapjait! Habár magam továbbra sem vagyok a magyar történettudomány regisztrált tagja, műveimet hivatalosan nem veszik számba, kutatási eredményeimet rendre elhallgatják, mégsem tétlenkedhetek. Most a sorsdöntő pozsonyi csatáról kívánok szólni, amelyről hivatalosan senki nem emlékezett meg 2007-ig. Miért volt ez így? Megválaszolatlan a kérdés ma is. Annyi bizonyos, hogy 907-ben két világnézet ütközött meg: a keleti tradicionális szakrális közösségi és az önző egyéni hatalmi érdekeket valló nyugati. Lássuk hát őseinket, vizsgáljuk meg, ők hogyan csinálták, s miért tudtak győzni?

Természetesen abból kell kiindulnunk, hogy mi volt a helyzet a Kárpát-medencében a magyarok által birtokolt területeken, és mi volt a helyzet a Keleti-Frank Birodalom, a Karoling Ostmark térségében. Őseink, mai ismereteink szerint, már a 9. század harmadik harmadában birtokolták a Kárpát-haza egy részét. 861-től adataink vannak a nyugatiakkal való katonai összecsapásokról. A keletről ide érkezettek (Álmos–Árpád magyarjai) megtelepedését és katonai sikereit nagyban segítette az itt élő avar-hun-szarmata népesség rokonszenve és – feltehetően – rokon nyelve. A *Tarihi Üngürüsz* szerzője így fogalmazott: *„Őseink és mi is a világ haragját vállaltuk magunkra ama vidék elnyeréséért, s ezért a vidékért jöttünk ide."* Antonio Bonfini még világosabban fogalmazott: *„Hogy e területet békében birtokolják, úgy döntöttek, csak azoknak kegyelmeznek meg, akiket a nyelvrokonság révén magukhoz hajlíthatnak."* A kisszámú írott forrás jelzései alapján feltehető, hogy a már évszázadok óta itt lakó úgynevezett fehér magyarok *(ungri, hungari)* fogadták és segítették az újonnan érkező fekete magyarokat. A Kárpát-medence egyáltalán nem volt lakatlan, üres térség. Ellenkezőleg: mind a déli Bulgáriának, mind a Nyugati-Frank Birodalomnak, mind a morvák-

nak nagyon is fájt a foguk erre a csodálatosan gazdag és értékes földre.

A Keleti-Frank Birodalom (*Karoling Ostmark*) a 9. század második felében megkezdte keleti erődrendszere kiépítését: Brezalauspurc (az ősi Bosendorf falu helyén, a pozsonyi Várhegyen), Hainburg (888), Tulln, Hollenburg (860), Melk (870), Traismauer, Ennsburg és Steyr (900) voltak a legfontosabbak. A későbbi Pozsony eredetileg a morvák területeihez tartozott (a raffelstetteni vámrendelkezés [904–906] bizonyítja ezt), amit a 10. század elején a bajorok már nem birtokoltak. Amikor őseink 900-ban elfoglalták Pannoniát, csapataink Linzig nyomultak nyugat felé. Hainburg lett a Magyar Kapu (*porta Hungarica; Thore von Ungarn*). Ekkor épült fel Enns vára (Ennsburg). Kurszán (Kusal) vezért a Fischa folyónál gyilkolták meg 904-ben, amikor főtisztjeivel együtt lakomára hívták, tárgyalás és megegyezés ürügyével, majd az őseinknél szent vendégjoggal visszaélve lekaszabolták a fegyvertelenül lakomázó vitézeket, a vezérek nélkül maradt sereget pedig megfutamították. A Fischa is határfolyó volt: itt kezdődött Magyarország (*incipit Ungaria*). Miközben állandó gyalázkodással igyekeztek a magyarok ellen szítani a kedélyeket – mondván, ezek nem emberek, hanem vadállatok, nyers húst esznek, embervért isznak, kitépik az emberek szívét, s azt is felfalják –, egyre kétségbeesettebben tapasztalták, hogy a magyar haderő sorra legyőzte a morvákat (902), a szászokat és az Elba vidéki szlávokat (906). Moráviát 906-ban semmisítették meg véglegesen a magyarok, s vették birtokukba ezt a térséget (a gnadendorfi gazdag magyar sír jelzi a megtelepedést). A Lajta folyó mentén (Bruck an der Leitha és Lanzenkirchen) talált magyar harcossírok pedig azt jelzik, hogy a Lajta vidéke is határvidék volt. A gyepű tehát a Fischa és a Lajta folyók között húzódott.

A rendelkezésünkre álló írott források (*Sváb évkönyvek*, a *Sankt Galleni*, az *Altaihi*, a *Freisingi* és a *Salzburgi évkönyvek*) szerint 907-ben Gyermek Lajos király és környezete alkalmasnak találta az időt arra, hogy végleg leszámoljon a Kárpát-medencét bitorló barbárokkal. Ezért a bajorok kilátástalan háborút kezdtek a magyarokkal, akik egész seregüket megsemmisítették. Az évkönyvek kurta feljegyzései nem közöltek részleteket azon kívül, hogy a magyarok csaknem kiirtották a bajorok népét. A ránk támadó bajor sereg létszámáról és a csata részleteiről korabeli forrás nem szól. Hatalmas, százezres hadsereget feltételeznek, mivel eleink teljes kiirtása volt a cél. Az ellenséges haderő létszáma azonban – feltehetően – nem lehetett százezer fő, hanem – talán – maximum tíz-tizenöt ezer gyalogos és nehézlovas katona. A hajók száma sem érhette el a félszázat, rajtuk talán ötszáz fővel. Ennél nagyobb embertömeget nehezen tudtak volna élelmezni és mozgatni. Ettől függetlenül, sokkal nagyobb számú is lehetett a német sereg, mert számos forrásadatunk van rendkívül nagy létszámú hadseregekről a hunok, a kínaiak, a türkök, a keresztesek, a mongolok hadtörténetéből. A magyar hadak lélekszámáról sincsenek hiteles adataink, de közvetett adatok alapján – 899. szeptember, Brenta, ahol ötezer fős kontingens harcolt (910-ben Augsburgnál, 934-ben Bizáncnál is hasonló létszámú csapatok vonultak fel) – legfeljebb ugyancsak néhány tízezer harcosra gondolhatunk, jelentős hadtáppal. Zrínyi Miklós a *Tábori kis trakta* című munkájában hatezer lovas és tizenkétezer gyalogos ellátására kétszázöt szekeret számolt, tehát a hadtáp is feltétlen figyelembe veendő. Mindez természetesen nem változtat azon a tényen, hogy a magyarok hatalmas győzelmet arattak 907. július 4-e és 6-a között Pozsony mellett. Ez kőkemény tény.

A külföldi források ismerik a pozsonyi csata tényét. Mind a freisingi *Martyrologium*, mind

a salzburgi *Annales Iuvavenses maximi*, az *Annales Heremi*, a *Sváb évkönyvek* és a *Continuatio Annalium Iuvavensium* – a *Regino* folytatója –, valamint Johann Turmair (1477–1534), a bajor Aventinus *Bajor évkönyv*einek hét kötete – azaz *Annalium Boiorum libri septem* című latin nyelvű műve –, aki gondosan összegyűjtötte az akkor még fellelhető forrásokat, s leírta az eseményeket (a kezdetektől egészen 1460-ig). Hiába használták a magyar történészek már a 17–18. században Aventinus munkáját (Nadányi János, Pray György, Katona István, Bél Mátyás), a 20. századiak nem adtak hitelt Aventinusnak. Mi nem így teszünk. Ám nem könnyű a helyzetünk, hiszen a külföldi irodalom – élén a szlovákkal (*Pozsony története 1.* Bratislava, 2012.) – úgy tartja számon a pozsonyi (breslauspurci) csatát, mint amely megnyitotta az utat a magyarok „rablóhadjáratai" előtt.

Ismerkedjünk meg a legrészletesebb és lényegében hiteles forrással, Aventinus latin szövegének magyar fordításával:[1]

„Germania és a bajorok királya, Lajos (IV. Gyermek Lajos, meghalt 911-ben) egész Bajorországra kiterjedő újoncozás után a bajorok új városába, Ennsburgba (Anassiburgium) megy. Megjelennek itt a püspökök, a szerzetesek elöljárói, a bajor előkelők június 17-én, a keresztény üdvösség 907. évében, és közös elhatározással döntenek arról, hogy a magyarokat ki kell űzni (ki kell dobni) a bajorok országából *(ibi decretum omnium sententia Ugros Boiariæ regno eliminandos esse;* az *elimino, -are* = kiűzni, kidobni az ajtón; az elzavarva kiűzni = *expulso, -are*). Minden egyes bajor körzetből, tudniillik a nariscusok, bœthusok, chamabusok, vindelicusok, noricumiak, venonesek, athenisek, stájerek, vendek, karinthiaiak, krajnaiak területéről egybehívják a férfiakat: s háborút *(bellum)* indítanak a magyarok ellen *(Ugris indicitur)*. A Duna mindkét partján megindulnak a bajor előkelők, harcra kész és támadó sereggel. Lajos (király) Burkhard passaui (Bathavia) püspökkel, Aribo prefektussal Ennsburgban marad. A hadvezérek a csapatokat három részre tagolják *(in tria agmina)*. Luitpold az ausztriai limes vezére az északi parton *(ripa aquilonari)*, Theotmar salzburgi érsek (Iuvavia) pedig a délin halad; a püspökök: Zakariás Säbenből (Sabonia), Udo (Otto) Freisingből (Fruxina), s a monostorok elöljárói: Gumpold, Hartvik, Helmbert Pozsonyig (Vratislavia) vonulnak, és ott tábort vernek. A Dunán pedig a király rokona, a szemnonok vezére, Sieghard gróf *(princeps)* és a bajor urak: Rathold, Hatto, Meginward és Isangrim vezetik a csapatokat.

De a magyarok *(Ugri)* sem maradnak tétlenek és gondatlanok, komolyan felkészülve jelennek meg. Átkelnek a Dunán, felkészülnek a csatára, a veszedelem elhárítására. Restség és késedelem nélkül mindent előkészítenek, ami szükséges, fegyvereket, vitézeket, lovakat, mivel már nem a dicsőségért, hanem az életükért harcolnak *(iamque non pro gloria, sed salute pugnaturi)*, keményen ellenállnak. Közben néhány lovast a bajor csapatok harcba csalogatására küldenek ki. Mindkét királyuk (ti. Durszák = Tarhos és Bogát), a rendelkezésükre álló legnagyobb számú lovassággal a püspökök oszlopára *(agmen)*

„(…) a magyarok (Ugri) sem maradnak tétlenek és gondatlanok, komolyan felkészülve jelennek meg."

[1] Gombos Albin: *Catalogus fontium historiæ Hungaricæ ævo ducum et regum ex stirpe Arpad descendentium ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCCI*. I–III. köt. Budapest, 1937–1938. I. kötet: 346–348. o. Veszprémy László: Aventinus híradása a magyarok 907. évi győzelméről. *Történelmi szemle* 49. évf. (2007) 1–16. o. *Egy elfeledett diadal. A 907. évi pozsonyi csata*. Szerk. Torma Béla Gyula és Veszprémy László. Budapest, 2008, Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Könyvtár.

támad. Mintha csak fürge lovaikkal át akarnák törni az arcvonalat *(aciem)*, nagy erővel *(magna vi)* támadnak, s hatalmas nyílfelhőt zúdítanak rájuk *(ingentem sagittarum imbrem infundunt)*. A szaru íjaikból kilőtt nyílvesszőkkel elborítják a bajorokat, majd ismét hátrálnak. Gyorsabbak a mi nehéz fegyverzetű seregünknél, s amikor azt hisszük, hogy még távol vannak, már ott is teremnek, s amilyen gyorsan jöttek, ugyanolyan gyorsan el is tűnnek. Amikor azt gondolod, hogy győztél, a legnagyobb veszélyben találod magad *(Dum te vicisse putares, in discrimine maximo erat)*. A magyarok az ellenfeleiket a távolból nyilaikkal támadják. Akkoriban (a magyarok) nem ismerték a nyílt harcot, a gyalogos csatát, az egymásnak feszülő hadsorokat, a karddal *(ense)* vívott közelharcot, a városok ostromát és körülzárását, a várostromot. Szokásuk szerint cseleket alkalmazva küzdenek, hol meghátrálnak, hol szorongatják az ellenfelüket, s mindezt annyi velük született fortéllyal *(tantus dolus)*, akkora gyorsasággal *(tanta velocitas)* és katonai tapasztalattal *(tanta peritia)* teszik, hogy nehéz eldönteni, mikor veszedelmesebbek ránk nézve: amikor éppen ott vannak, vagy amikor már elvonultak, amikor menekülnek, vagy éppen támadnak, amikor békét színlelnek, vagy hadakoznak. Miközben ugyanis elsöprő rohammal ott teremnek, ugyanolyan gyorsan eltűnnek. Amikor pusztító támadást intéznek *(vasto impetu)*, lovaikat megfordítva támadnak. De bárhogyan tegyenek is, nyilaznak és dárdát vetnek, jobbról, balról, elölről szemből vagy éppen hátulról *(dextra, læva, a fronte, a tergo)*. Kifárasztanak bennünket, majd minden oldalról ránk rontanak, az elfáradt bajorokat megtámadják, eltiporják és legyilkolják.

„Mintha csak fürge lovaikkal át akarnák törni az arcvonalat* (aciem)*, nagy erővel* (magna vi) *támadnak (…), amikor azt hisszük, hogy még távol vannak, már ott is teremnek, s amilyen gyorsan jöttek, ugyanolyan gyorsan el is tűnnek.”

Július 4-én éjjel titokban átúsztatnak a Dunán. Lajos (király) legátusát, Luitpoldot, Isangrim étekfogó mestert egész csapatával, tizenöt előkelő szabad úrral együtt *(cum quindecim dynastis)* a táborban megölik *(in castris trucidant)*. A következő napon (július 5-én) azokkal végeznek hasonló módon, könnyedén és fáradság nélkül *(facile absque labore)*, akik a hajókon voltak, halálra rémülten.

Három napon át *(tres dies)* egyvégtében folyik a csata, az égiek haragvásával *(irato cælo)*. A bajor nemesség legnagyobb része elpusztul *(maxima pars Boiariæ perit)*, a köznépet válogatás nélkül *(vulgus promiscuum)* és számlálatlanul *(sine numero)* gyilkolják le. Luitpold, Kelet-Bajorország hercege, a bajor fejedelmek ősatyja *(præfectorumque pretorio Rheni)*, tizenkilenc *(undeviginti)* bajor előkelővel együtt megöletett (a németül írt *Bajor Krónika* IV. könyvének 139. fejezete név szerint említi Luitpold herceget, Thietmar salzburgi, Otto freisingi és Zakarias brixeni püspököt). Ezek nevei a következők: Piligrinus, Theodovalda, Hebbo, Isengrim, Hatho, Bero, Rudomund, Litofrid, Valter, Aribert, Babo, Iring, Gundovalda, Isenogrim, Hatho, Meginovaritus, Rathold, Isengrim (Eysengrin) és Albert (…).

A magyarok nagy győzelmet arattak *(ugri tanta perpatrata cæde)*, megszerezték a zsákmánnyal teli táborokat, majd a menekülők nyomába eredtek. Megfékezésükre Lajos (király) egybegyűjti a sereg szétszéledt embereit, újabb csapatokkal egészíti ki a mellette maradt tartalékból. Nem tudván az ellenség előkészített cselvetéséről, vezeti seregét. A magyarok ugyanis a mezővel szomszédos erdőben rejtették el az övéiket, ahonnan mindkét sereget szemmel lehetett tartani. Az ellenség menekülést színlelt *(hostis fugam simulat)*. A mieink elszántan üldö-

zik őket, miközben az alakzatok felbomlanak, a rend felbomlik. A lesvetés helyéhez vezetik őket (*ad insidias perducuntur*). Amikor az erdő mellé érnek, az ott rejtőzködők hátulról nagy csatakiáltásokkal (*cum clamore*) rájuk rontanak. Akik a menekülők előtt voltak, megálltak és keményen harcoltak. A mindenfelől, hátulról, elölről körbefogott bajorokat legyilkolják (*interimuntur*).

Lajos király Passauba (Bathavia) menekül (…)."

A *Salzburgi évkönyvek* írója a legszerencsétlenebb háborúnak (*bellum pessimum*) nevezi a csatát. Döntő helyszíne a Pozsony városától tizenöt kilométerre nyugatra eső térségben, a Duna jobb partján lehetett, a mai Hainburgtól délnyugatra, a Duna északi oldalán elterülő Morvamezővel átellenben (Poór Miklós, Torma Béla, Tóth Sándor kutatásai szerint).[2] A magyar főerők Győr–Mosonmagyaróvár térségéből nyomulhattak nyugat felé. A holdfényes éjszakán (július 4-e éjjelén) keltek át a Dunán a győztes hadak, s verték szét Luitpold seregét július 5-én.

A pozsonyi csata sajátságos és magában álló történeti eseménye a magyar történelemnek, mivel erről a sorsdöntő, egész Európát érintő ütközetről – eléggé megmagyarázhatatlanul – nem szólnak a krónikáink. Voltak, akik a bánhidai csatát hozták kapcsolatba a breslauspurci összecsapással, minthogy arról Kézai Simon megemlékezik. A Tata melletti Bánhidán máig hatalmas turul-szobor látható. Anonymus ismeri a 907. év kiemelt jelentőségét, hiszen ehhez az évhez kapcsolja Árpád fejedelem halálát, de a pozsonyi csatáról nem tud, vagy nem akar szólni róla. Mégis kialakult a magyar közvéleményben az a nézet, az a mítosz, az a legenda, hogy Árpád nagyfejedelem (*megasz arkhon*), a honteremtő Nagyúr, személyesen vezette ezt a csatát, s az ütközet közben vagy közvetlen utána hunyt el. Sőt, Aventinus adatát is felhasználva, volt, aki említést tesz Durszákról, akit egyesek Tarhossal, Árpád fiával azonosítanak. Sokan abban hisznek, hogy Árpád fiai közül nemcsak Tarhos (Tarkacsu), hanem Üllő (Jeleg) és Jutas (Jutocsa) is ott esett el a harcmezőn, s ezért került trónra a legkisebb fiú, Zulta (Zsolt). Írtak színművet (Csabai Mária), verset és regényt (Szőke István Atilla, Cey-Bert Róbert) a csatáról, hasonló felfogásban.

Mindezek a feltevések lehetségesek, bár nem bizonyíthatók. Mégis fontos ez a hit számunkra, mivel történeti személyekhez köti Magyarország, Hungaria megteremtését és megmaradását. Itt és ekkor született meg ugyanis végleg a Magyar Állam! A pozsonyi csata, akárcsak a trianoni gyásznapunk, messze nincs az őt megillető helyen jelenkori mindennapjainkban. Június 4-e nemzeti gyásznapunk kellene, hogy legyen, s ha már emlékművet akar a kormány, ezt kellett volna megépíteni, visszaállítani a Szabadság téren, ott, ahol egykor is álltak a szobrok és az ereklyés országzászló! Július 4–5-e pedig nemzeti ünnepünk kellene legyen, a Kárpáthaza valódi születésnapja, hiszen 907. július 5-ei sorsdöntő győzelmünk után 123 esztendeig idegen katona nem merte a lábát betenni hazánk földjére, s így ki tudott épülni egy erős állam, amely félezer évig ellenállt minden tartós hódítási kísérletnek.

Napjainkban kezdünk magunkra találni, kezdünk feleszmélni. A nemzet nagyobb része ugyan még vigasztalásra szorul, a vegetáló sokadalom számára még semmit sem jelent a felemelő múlt, mert sokan még kedvelik szolgaságukat. Sokan még nem látják, hogy a nemzetegyesítés csak szólam marad, ha kivásárolják alólunk a

[2] Poór Miklós: *Nemzetbiztosító hadjáratok a honvisszafoglalás előtt és az államalapítás után*. Budapest, 2010, Masszi, 59–70. o. Tóth Sándor: *Győztes csatáink: pozsonyi diadal, cserhalmi ütközet*. Budapest, 2010, Magyarságtudományi Füzetek /Kisenciklopédia 2/.

földet, ha elfogyunk, ha szüntelenül az idegenek és az idegen szívűek kedvében járunk, s csak őket ajnározzuk. *„Az emberi természet sajátja, hogy amikor a múltat idézi, mindig a jövőben reménykedik, s a hazaszeretet reményei csak a haza emlékeivel enyészhetnek el, mert amikor szeretünk, hiszünk a halhatatlanságban!”* (báró Eötvös József) El kellene kezdenünk felkészülni a jövendő újabb nagy pozsonyi csatájára, amelyben csak két fegyverünk lehet: a magyar asszonyok áldott méhe és a magyar lélek legyőzhetetlen erejébe vetett hitünk. A hamis szónak oltárt ne építsünk. Vigyázzunk a szellemi mérgezőkre. Szun-ce *A háború művészet*ében már kétezer évvel ezelőtt megmondta: *„el kell venni a hitelét mindannak, ami érték az ellenséges országokban, meg kell tépázni az uralkodó osztályok jó hírét, minden eszközzel meg kell zavarni a kormányzat működését, ellentétet kell szítani a polgárok között.”* Vegyük példának Pozsonyt, amelynek első említése 1001-ből való. Bratislava első említése csak 1837-ből ismert. A Preslava névalak erőltetése szlovák túlhajtás. 1920 előtt Pozsony lakosságának huszonöt százaléka volt magyar, több mint fele német, húsz százaléka tót (szlovák). Ma a magyarok aránya öt százalék. A Felvidék magyarjainak száma 1920-ban több mint 650 ezer volt, ma nem éri el a 250 ezret. A nagy magyar nemzetegyesítés közben a felvidéki magyarok közül a magyar állampolgárságot mindössze 46 fő kérte!

Mi az oka ennek a döbbenetes rejtőzködésnek? A latin közmondás igaz ugyan: *Bene vixit, qui bene latuit* – Jól él, aki jól rejtőzködik. Inkább közönyről lenne szó? Ismerve az előzményeket, a magyar holokauszt felvidéki rémségeit – mindazt, ami 1946-ban és utána történt –, magyarázatot lehet találni, de mentséget nem!

„Szokásuk szerint cseleket alkalmazva küzdenek, hol meghátrálnak, hol szorongatják az ellenfelüket, s mindezt annyi velük született fortéllyal* (tantus dolus), *akkora gyorsasággal* (tanta velocitas) *és katonai tapasztalattal* (tanta peritia) *teszik, hogy nehéz eldönteni, mikor veszedelmesebbek ránk nézve: amikor éppen ott vannak, vagy amikor már elvonultak, amikor menekülnek, vagy éppen támadnak, amikor békét színlelnek, vagy hadakoznak.”

Amit a magyarok ellen elkövettek a Felvidéken, a Délvidéken, Kárpátalján és Erdélyben, égbekiáltó szörnyű bűntett, valódi népirtás volt. Olyan népirtás, amely mindmáig büntetlen maradt. 1944 után valóra vált: *Ugros eliminandos esse!*

Mire tanít bennünket a sorsdöntő pozsonyi győzelem? Arra, hogy fogadjuk meg ősapáink mindörökre szóló intelmét, amelyet Liutprand jegyzett fel *Antapodoszisz* (Megtorlás) című művében: *„Viriliter enim pugnando occumbere non est mori, sed vivere!”* – Férfiasan harcolva elesni nem halál, hanem élet. *„Hanc famam tantam, hanc clironomian, id est hereditatem, ut a patribus nostris accepimus, nostris etiam relinquamus heredibus.”* – Nagy hírnevünket, dicső örökségünket, amelyet atyáinktól kaptunk örökül, nekünk kell átadnunk az utódainknak! Ez a mi küldetésünk, ez a mi feladatunk, ez a mi kötelességünk.